

Warszawa, dnia 22 września 2019 r.

Dr hab. Sylwester Kozak, prof. nadzw. SGGW
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie
Wydział Nauk Ekonomicznych
Katedra Ekonomii i Polityki Gospodarczej

RECENZJA

rozprawy doktorskiej Pani mgr Urszuli Wolskiej pt. „**Efekty ekonomiczne stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy miast na prawach powiatu**” napisanej pod kierunkiem naukowym dr hab. Wojciecha Sońty, prof. nadzw. UTH

1. Uwagi ogólne

Podstawą oceny rozprawy doktorskiej mgr Urszuli Wolskiej pt. „**Efekty ekonomiczne stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy miast na prawach powiatu**” jest pismo prof. dr hab. Sławomira Bukowskiego, Prorektora ds. Rozwoju Kadry i Współpracy z Zagranicą Uniwersytetu Technologiczno-Humanistycznego im. Kazimierz Puławskiego w Radomiu z dnia 24 czerwca 2019 r. Praca doktorska mgr Urszuli Wolskiej została sporządzona na 283 stronach standardowego maszynopisu. Struktura rozprawy składa się z pięciu rozdziałów, z czego rozdziały: 1, 2 i 3 mają charakter teoretyczny, a rozdziały 4 i 5 empiryczny. W rozprawie zachowano proporcję między częścią teoretyczną a empiryczną. Zakres rozważań prezentowanych w poszczególnych rozdziałach jest optymalny i został poprawnie osadzony w literaturze przedmiotu. Praca zawiera również wstęp, podsumowanie, spis tabel (40 pozycji), spis rysunków (12 pozycji), spis wykresów (25 pozycji), załączniki (28 pozycji) i bibliografię podzieloną na: akty prawne (30 pozycji), literaturę-pozycje książkowe (107 pozycji), czasopiśmiennictwo-artykuły (119 pozycji) i netografię (9 pozycji).

Rozprawa została napisana zrozumiałym i komunikatywnym dla odbiorcy językiem. Należy również pozytywnie ocenić pozostałe elementy opracowania, jak poprawny dobór i posługiwanie się literaturą przedmiotu oraz innymi źródłami bibliograficznymi. Doktorantka wykorzystwała ponadto zróżnicowane źródła informacji (m.in. raporty, sprawozdania, źródła danych statystycznych, akty prawne, strony internetowe itp.), które opublikowano w językach polskim i angielskim.

Oceniając przedstawioną rozprawę doktorską mgr Urszuli Wolskiej wzięto pod uwagę wymogi formalno-prawne jakie dysertacjom stawiane są przepisami ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.). W kolejnych częściach recenzji dokonano oceny rozprawy mgr Urszuli Wolskiej kierując się następującymi kryteriami:

1. ranga problemu naukowego, w tym zasadność wyboru obszaru badawczego, oryginalność podejścia i rozwiązania naukowego;
2. oryginalność i poprawność sformułowania celów i hipotez badawczych oraz struktury rozprawy;
3. wybór zastosowanych metod badawczych, ich adekwatność oraz umiejętność samodzielnego prowadzenia pracy naukowej przez Doktorantkę;
4. jakość merytoryczna rozprawy oraz poprawność uzyskanych rezultatów;
5. formalna strona pracy.

2. Ocena metodyki badania (uzasadnienie wyboru problemu badawczego, cele, hipotezy i metody badawcze, układ rozprawy, ocena rezultatów)

2.1. Uzasadnienie wyboru problemu badawczego

Problematyka stymulacji rozwoju gospodarczego w regionach, w tym w miastach na prawach powiatu jest wysoce ważna i aktualna zarówno z teoretycznego, jak i praktycznego punktu widzenia. Samorząd terytorialny jest elementem ładu demokratycznego w Polsce. Jego zadania publiczne są miernikiem stopnia decentralizacji administracji w zakresie społeczno-gospodarczym. Wspiera realizację potrzeb społecznych przez realizację zadań społeczno-politycznych, ale również przez poszanowanie i rozwijanie kultury i tradycji lokalnej, a także budowanie zaufania i więzi lokalnych oraz tożsamości indywidualnej i zbiorowej.

Podstawowym celem działalności władz lokalnych jest zapewnienie odpowiedniego poziomu życia mieszkańców i zaspokojenie ich potrzeb. Samorządy podejmują decyzje o charakterze społeczno-gospodarczym, które skutkują odpowiednim tempem rozwoju lokalnej gospodarki. Dbalność o rozwój gospodarczy uwarunkowana jest wieloma społecznymi i ekonomicznymi czynnikami o charakterze endogenicznym i egzogenicznym. Z tego też

względu istotnym zagadnieniem jest ocena aktywności samorządów mającej na celu stymulowanie lokalnego rozwoju gospodarczego.

Taki sposób podejścia do definiowania i formułowania problemu badawczego oceniam pozytywnie. Problem badawczy został jasno przedstawiony we wstępie rozprawy i nie budzi zastrzeżeń.

2.2. Założenia badawcze, cele, hipotezy i metody badawcze

Podstawowy problem badawczy, cele, hipotezy badawcze i metodykę badania opisano szczegółowo na stronach 8-10 rozprawy. Główny cel pracy sformułowano w sposób następujący: „Identyfikacja instrumentów stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy miast na prawach powiatu oraz ocena efektów ekonomicznych ich stosowania przez samorządy na przykładzie miast Kielc i Radomia”.

Z kolei cele szczegółowe wspomagające realizację celu głównego określono jako:

1. Identyfikacja zadań i instrumentów miast na prawach powiatu w ramach lokalnej polityki gospodarczej i stymulowania rozwoju gospodarczego.
2. Ocena uwarunkowań rozwoju gospodarczego miast na prawach powiatu w Polsce.
3. Ocena poziomu rozwoju społeczno-gospodarczego miast Kielc i Radomia.
4. Ocena efektów ekonomicznych działań samorządów lokalnych w zakresie stymulowania rozwoju gospodarczego.

Cel główny i cele szczegółowe generalnie nie budzą zastrzeżeń. Cel nr 1 został nieprecyzyjnie sformułowany. Skorygowania wymaga zwrot „instrumentów miast”. Prawdopodobnie Doktorantka miała na myśli instrumenty stosowane przez miasta. Doprecyzowania wymaga również cel nr 2, gdyż nie wskazuje on jakiego rodzaju uwarunkowania będą podlegały ocenie. Zastrzeżenie można mieć również do celów nr 3 i 4. Nie odpowiadają one bowiem zakresowi przeprowadzonych badań i opisanych w rozdziałach 4 i 5. W rozdziale 4 oceniono poziom rozwoju wszystkich miast na prawach powiatu w Polsce. Natomiast w rozdziale 5 skoncentrowano się na analizie porównawczej uwarunkowań, poziomu rozwoju gospodarczego i efektów działań samorządów miast Kielc i Radomia. Z tego też względu uważam, że tym czynnościom powinny być przypisane odpowiednie szczegółowe cele badawcze.

W trakcie obrony poproszę Doktorantkę o zaproponowanie zmodyfikowanych szczegółowych celów badawczych.

Rozpoczynając badania Doktorantka sformułowała następujące hipotezy badawcze:

H1. W Polsce istnieje wysokie zróżnicowanie poziomu rozwoju gospodarczego miast na prawach powiatu.

H2. Kielce wykazują wyższy poziom rozwoju społeczno-gospodarczego niż Radom.

H3. Istotnymi czynnikami determinującymi rozwój gospodarczy miast na prawach powiatu są uwarunkowania instytucjonalne.

H4. Instrumenty stosowane przez miasta na prawach powiatu generują efekty ekonomiczne związane z lokalnym rynkiem pracy i przedsiębiorczością.

Hipotezy H1 i H2, mimo nieprecyzyjnego zapisania nie budzą zastrzeżeń. Hipoteza H1 nie jest zbytnio nowatorska, niemniej jednak jej zapis jest dość jednoznaczny, a jej weryfikacja została zamieszczona w rozdziale 4. Sformułowanie hipotezy H2 jest nieprecyzyjne i niewłaściwe stylistycznie, co może wprowadzić w błąd czytelnika. Myślę, że o wiele prościej i bardziej zrozumiałym może być sformułowanie, np. Poziom rozwoju społeczno-gospodarczego Kielc jest wyższy niż Radomia.

Istotniejsze uwagi dotyczą hipotez H3 i H4. Obie z nich w formie zapisanej we wstępie odnoszą się ogólnie do wszystkich miast na prawach powiatu w Polsce. Natomiast ich weryfikację przeprowadzono tylko na danych z dwóch miast: Kielc i Radomia. Trudno zatem uogólniać zjawiska zachodzące w tych dwóch miastach na inne duże miasta w kraju.

Z tego też względu w trakcie obrony poproszę Doktorantkę o odniesienie się do tego problemu i zaproponowanie zmodyfikowanych hipotez H3 i H4 oraz poprawionej stylistycznie hipotezy H2.

2.3. Układ rozprawy i ocena rezultatów

Układ rozprawy jest logiczny, spójny i współgra z tematem dysertacji. Główne kategorie badawcze, na których oparto konstrukcję tytułu rozprawy odwzorowano w układzie rozdziałów. Rozdziały są zasadniczo proporcjonalne, zostały ułożone w ciągu logicznym oraz w poprawnej kolejności względem omawianych zagadnień. Zastrzeżenie można zgłosić do rozdziałów 2 i 5. W pierwszym z nich, część informacji dotycząca stymulowania rozwoju

gospodarczego, moim zdaniem, powinna być przesunięta do rozdziału 3 poświęconemu głównie zagadnieniu stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy.

Z kolei rozdział 5 wydaje się, że jest zbyt krótki. Zawiera znaczną liczbę tabel, a jednocześnie dość skrótową analizę wyników pomiaru poziomu rozwoju miast. Rozdział ten powinien być również rozszerzony o analizę gospodarczą kraju i głównych regionów, w których zlokalizowane są analizowane miasta. Taki sposób analizy pomoże czytelnikowi łatwiej zrozumieć wyniki i powiązać je z odpowiednimi uwarunkowaniami. Może to sprawić, że badania Doktorantki staną się bardziej uniwersalne i możliwe do zastosowania w zróżnicowanych sytuacjach społeczno-ekonomicznych.

Podniesieniu znaczenia interesujących wyników służyłoby bardziej precyzyjne opisywanie zmiennych, tytułów tabel i wykresów oraz stosowanie w tekście odnośników. Doktorantka stosuje często bardzo wieloznaczne tytuły wielkości ekonomicznych, tabel, zjawisk. Przykładowo, tytuł tabeli 4.2. Dane po standaryzacji, czy tabeli 4.6. Zmiana skali podatkowej.

Podsumowując, mimo pewnych niedoskonałości, należy pozytywnie ocenić strukturę rozprawy, a także uzyskane wyniki badań.

3. Ocena merytorycznej treści rozprawy

Układ dysertacji odzwierciedla jej główny cel badawczy. Pięć rozdziałów poprzedzonych jest wstępem i zakończonych podsumowaniem. We wstępie zarysowano przedmiot badań, społeczno-ekonomiczne znaczenie samorządu terytorialnego i zadania jakie stawiane są przed nim dla osiągnięcia lokalnego rozwoju gospodarczego. Zidentyfikowano główny cel badawczy wraz z celami szczegółowymi, zaprezentowano hipotezy badawcze. W końcowej części scharakteryzowano poszczególne części rozprawy. Sposób prezentacji problemu badawczego i założeń przyjmowanych przed rozpoczęciem badań należy ocenić pozytywnie.

W początkowej części pierwszego rozdziału zatytułowanego „Teoria rozwoju gospodarczego” Doktorantka analizuje pojęcie rozwoju gospodarczego oraz jego podstawowe miary. Jednakże analiza ta jest stosunkowo powierzchowna i w wielu wypadkach ogranicza się do ich wymienienia bez przedstawienia nawet minimalnego opisu idei danego miernika. Ponadto nie stosuje jednolitego nazewnictwa wymienianych mierników, co przy braku ich

opisu rodzi ryzyko błędnego zrozumienia danych informacji. Dotyczy to na stronach 18-21, m.in. takich terminów jak Miernik Trwałego Dobrobytu Ekonomicznego i Indeks Trwałego Dobrobytu Ekonomicznego oraz Miernik Ekonomicznych Aspektów Dobrobytu i Indeks Ekonomicznych Aspektów Dobrobytu. W Tabelach 1.1. i 1.2. wymienione są pewne pozycje/wielkości bez krótkiego ich zdefiniowania, a także skróty bez ich wyjaśnienia w uwagach pod tabelą (rozwińcie skróty znajduje się o jedną lub dwie strony wcześniej). Ponadto Doktorantka w treści rozprawy nie odnosi się wyraźnie do wspomnianych tabel. Uwaga ta dotyczy całego tekstu rozprawy, w której tylko w pojedynczych przypadkach istnieją słowne odniesienia do rysunków (np. 2.1., 2.2.). Natomiast Doktorantka całkowicie nie stosuje klasycznych odsyłaczy do tabeli, wykresu, czy schematu np. (Tabela 1.1). Taka forma redakcji obniża znacznie czytelność podawanych danych i rodzi pytanie o zasadność umieszczenia w określonym miejscu wykresów czy też tabel.

W dalszej części rozdziału dokonano przeglądu klasycznych i neoklasycznych teorii rozwoju gospodarczego wskazując również na endogeniczne i egzogeniczne czynniki wpływające na jego tempo. Na koniec tej analizy szczegółowo scharakteryzowano polityki lokalnego i regionalnego rozwoju w aspekcie polityki regionalnej prowadzonej przez Unię Europejską. Należy stwierdzić, że przedstawiona analiza teorii rozwoju gospodarczego jest odpowiednia w stosunku do zakresu pracy i należy ocenić ją pozytywnie.

Rozdział drugi zatytułowany „Teoretyczne aspekty lokalnego rozwoju gospodarczego” w swej początkowej części przedstawia cele, dla jakich realizowana jest polityka gospodarcza samorządu lokalnego. Następnie zaprezentowano obszary, w których prowadzona jest lokalna działalność prorozwojowa. Zasadniczą część rozdziału tworzą informacje na temat podmiotów zaangażowanych w realizację lokalnej działalności gospodarczej oraz instrumenty, którymi posługują się te podmioty dla poprawy stanu gospodarki lokalnej. Pozytywnie należy ocenić ich wnikliwą analizę wykorzystującą nie tylko wnioski z literatury przedmiotu, ale również przepisów regulujących pobór podatków i zagospodarowania przestrzennego.

Kolejna część rozdziału poświęcona jest lokalnej polityce aktywizacji zawodowej i wspierania przedsiębiorczości. Moim zdaniem powinna się ona znaleźć w kolejnym rozdziale trzecim poświęconym stymulowaniu rozwoju gospodarczego. Przedstawione tu informacje w wyczerpujący sposób prezentują formy aktywizacji wskazane m.in. w ustawie o promocji zatrudnienia i instytucji rynku pracy, jak również w wytycznych Zintegrowanego Programu

Operacyjnego Rozwoju Regionalnego współfinansowanego przez Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego i Europejski Fundusz Społeczny.

Podsumowując, niezależnie od uwagi, że znaczna część rozdziału drugiego powinna być przesunięta do rozdziału trzeciego, to należy pozytywnie ocenić przedstawione w nim treści, które stanowią podstawę do realizacji głównego celu pracy, tj. analizy efektów ekonomicznych stymulowania lokalnego rozwoju gospodarczego.

Rozdział trzeci poświęcony jest działaniom samorządów terytorialnych mających na celu stymulowanie rozwoju gospodarczego. W pierwszej części charakteryzuje on przedsiębiorczość jako czynnik rozwoju gospodarczego. Doktorantka analizuje teorie przedsiębiorczości poczynając od pierwszych prób definiowania przedsiębiorczości przez R. Cantallona i J.B. Sayera na przełomie XVIII i XIX wieku po modele zaproponowane przez L. von Misesa i I. Kirznera w II połowie XX wieku. Następnie Doktorantka przedstawia kilka rodzajów przedsiębiorczości oraz uwarunkowania i czynniki jakie mają wpływ na rozwój działalności gospodarczej. W kolejnym podrozdziale została przedstawiona specyfika funkcjonowania miast na prawach powiatu. Scharakteryzowano poziom samodzielności tych podmiotów, ich zadania będące kombinacją zadań gminy i powiatu. Wskazano również, w jaki sposób przedsiębiorczość może wpływać na ekonomiczno-finansową sytuację miast na prawach powiatu.

Niedoskonałością tego rozdziału jest jednak poświęcenie tylko niewielkiej uwagi (w końcowej jego części) na podstawowe zagadnienie wskazane w tytule rozdziału, tj. stymulowaniu rozwoju gospodarczego przez samorzady miast na prawach powiatu. Na zamieszczonych wykresach i mapach ekonomicznych ukazano gęstość zaludnienia, liczbę osób prowadzących działalność gospodarczą, czy strukturę dochodów miast na prawach powiatu. Wyliczono również zestaw kompetencji przypisanych powiatowym urządowi pracy przez ustawę o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Nie wskazano jednak w sposób systematyczny możliwości, czy też wykonywanych dotychczas działań miast mających na celu wspieranie lokalnego rozwoju gospodarczego.

Rozdział czwarty zatytułowany „Potencjał gospodarczy miast na prawach powiatu” poświęcony jest głównie ocenie rozwoju gospodarczego miast. Ocenie poddano wszystkie miasta na prawach powiatu w Polsce, a przeprowadzono ją za pomocą miary odległości euklidesowej i taksonomicznej miary rozwoju. W mojej opinii ocena ta została przeprowadzona stosunkowo pobieżnie. W pierwszej części zaprezentowano wzory służące

do wyznaczenia tych miar. Jednak sposób tej prezentacji budzi pewien niedosyt. Oznaczenia stosowane we wzorach i w opisie tekstowym (s. 155-157) nieznacznie się różnią (zamiennie stosowane są małe i wielkie litery), a wskazówka (s. 157) podpowiadająca w jaki sposób powinno się odczytywać i oceniać wyniki zawarte w tabeli 4.4 wprowadza czytelnika w znaczne zakłopotanie: „Wyniki wszystkich miast na prawach powiatu zostały przedstawione w tabeli 4.4., zatytułowanej *odległości euklidesowa i taksonomiczna miara rozwoju miast na prawach* im większa wartość wskaźnika dla danego miasta tym wyższy jest poziom rozwoju... „.

Zaprezentowana dyskusja wyników ogranicza się w znacznej mierze do wskazania, pozycji miast w klasyfikacji i wymienienia wartości uzyskanych dla nich miar. Wydaje się, że ocena tych wyników nabrałaby większej wartości gdyby została uzupełniona oceną sytuacji gospodarczej Polski i głównych regionów, w których zlokalizowane są miasta na prawach powiatu. Zapewne różne są warunki do rozwoju miast o podobnej liczbie ludności, ale usytuowanych na tzw. Ścianie Wschodniej, niż w pobliżu głównych centrów gospodarczych Polski. Inne uwarunkowania do rozwoju posiadają również miasta będące stolicą województwa. Z tego też względu w trakcie obrony rozprawy poproszę Doktorantkę o pełniejsze zaprezentowanie wyników oceny rozwoju miast z uwzględnieniem sytuacji gospodarczej panującej w ich regionach, a także oceny zmian niektórych wielkości wykorzystywanych w mierze taksonomicznej (m.in. zapisanych tabelach 4.2 i 4.3).

Kolejnym etapem badań zaprezentowanych w rozprawie jest rozdział piąty, gdzie porównano poziomy rozwoju miast Kielc i Radomia. W ocenie tej uwzględniono m.in. położenie i strukturę demograficzną, infrastrukturę techniczną i drogową, infrastrukturę społeczną i kulturalną, edukację, strukturę zagospodarowania przestrzennego, stan finansów publicznych. Analiza poszczególnych wielkości społeczno-ekonomicznych została podsumowana wyznaczeniem taksonomicznych miar rozwoju wszystkich miast na prawach powiatu w Polsce w dwóch charakterystycznych okresach, tj. w latach 2004-2009 i 2010-2017. Taki sposób obliczeń należy ocenić pozytywnie, gdyż pozwala na porównanie wyników aktywności władz miast w okresie bezpośredniego oddziaływania światowego kryzysu finansowego lat 2007-2009 od aktywności w okresie o bardziej ustabilizowanej sytuacji gospodarczej kraju. Uzyskane w ten sposób taksonomiczne miary rozwoju w pełni korespondują z analizą sytuacji społeczno-ekonomicznej miast Kielc i Radomia zaprezentowaną w pierwszej części rozdziału piątego.

W podsumowaniu Doktorantka krótko scharakteryzowała przedmiot i cele badań, a także potwierdziła pozytywną weryfikację czterech hipotez postawionych w początkowych etapach badania.

4. Szczegółowa ocena rozprawy

Na tle ogólnej pozytywnej oceny rozprawy należy wskazać na pewne niedociągnięcia, nieścisłości i usterki pisarskie i redakcyjne.

Przykładowo:

- W wielu miejscach brak jest kropek na zakończeniu treści opisu źródła danych pod tabelami i wykresami;
- s. 65 jest *Istotne rolę odgrywa* powinno być *Istotną rolę odgrywa*;
- s. 77 jest *decyzji przez wójta* powinno być *decyzji wójta*;
- s. 95 jest *ysunek* powinno być *Rysunek*;
- s. 110 jest *w przeciwieństwie od okresu* powinno być *w przeciwieństwie do okresu*;
- s. 133 jest *w Konstytucji* powinno być *w Konstytucji RP*;
- s. 157 jest *miast na prawach* powinno być *miast na prawach powiatu*;

Należy jednak zaznaczyć, że zgłaszane powyżej uwagi redakcyjne nie wpływają negatywnie na jednoznaczność prezentowanych w pracy opinii i nie obniżają jej wartości merytorycznej.

5. Wnioski końcowe

Po zapoznaniu się z rozprawą doktorską Pani mgr Urszuli Wolskiej pt. „**Efekty ekonomiczne stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorządy miast na prawach powiatu**” stwierdzam, że cechuje się ona walorami poznawczymi i aplikacyjnymi.

Doktorantka:

- właściwie sformułowała oryginalny problem badawczy, uzasadniła potrzebę jego analizy i zaproponowała jego rozwiązanie;
- poprawnie przygotowała część teoretyczną i empiryczną rozprawy i wykazała się dużą wiedzą ogólnoeconomiczną (w dyscyplinie ekonomia i finanse) oraz umiejętnością wnioskowania;
- wykazała się odpowiednim przygotowaniem do prowadzenia badań i analiz, co m.in. znalazło wyraz w modelowym pomiarze poziomu rozwoju gospodarczego

miast na prawach powiatu oraz wyodrębnieniu czynników warunkujących stymulowanie lokalnego rozwoju gospodarczego oraz we wnioskach z badań;

- zrealizowała cele badawcze i zweryfikowała postawione na początku badań hipotezy badawcze.

Mając na uwadze powyższe stwierdzam, że rozprawa Pani mgr Urszuli Wolskiej pt. **„Efekty ekonomiczne stymulowania rozwoju gospodarczego przez samorzady miast na prawach powiatu”** przygotowana pod kierunkiem naukowym dr hab. Wojciecha Sońty, prof. UTH spełnia wymogi określone w art. 13 ustawy z dnia 14 marca 2003 roku o stopniach naukowych i tytule naukowym oraz o stopniach i tytule w zakresie sztuki (Dz.U. z 2017 r. poz. 1789 z późn. zm.). Tym samym wnoszę o przyjęcie rozprawy doktorskiej i dopuszczenie mgr Urszuli Wolskiej do publicznej obrony.

Sylwester Kozak